

Kratkim osvrtom Miroslava Vuka Kroatice o Nikoli Jurišiću (1490.-1543.), branitelju Kisege, godine 1532. završava prvi dio.

U drugome su dijelu objavljeni kraći prilogi: darka Grgića o vodenom bilju kao namirnicama u donjoj Podravini, Sanje Vulić o predstavljaju knjige "Kazališni komadi i novele Antuna Karagića", zatim još jedan prilog iste autorica o govorima Hrvata u Mađarskoj, te Marka Dekića o tamburašima u Mađarskoj.

Na kraju je nekoliko recenzija knjiga.

Svi su prilogi u ovoj publikaciji (osim prikaza) objavljeni na hrvatskome jeziku, ali svaka ima sažetak na njemačkom i mađarskom.

Jadranka GRBIĆ

Đuro Šarošac, Narodna umjetnost Hrvata u Mađarskoj = Magyarorszagi Horvat Nepmuveszet, Hrvatska državna samouprava, Kronika Kiado, Moháč/Mohacs 2001., 249 str.

Mađarski etnolog Đuro Šarošac, vrsni muzealac i terenski radnik, jedan je od najpoznatijih etnologa u Mađarskoj, a osobito među Hrvatima u Mađarskoj. Pune tridesetčetiri godine radio je u muzeju Kanizsai Dorottya u Mohaču (Mađarska), koji, zahvaljujući velikim dijelom trudu i maru Đure Šarošca, danas raspolaze bogatim fundusom narodnih nošnji i ostalih predmeta tekstilnoga rukotvorstva (tkanina),

namještaja, posuđa, oruđa, i dr. predmeta, tisuća i tisuća fotografija te tisuća i tisuća minuta zvučnih zapisa. Fundus se odnosi na tradicijsku kulturu Hrvata, Srba i Slovenaca u Mađarskoj, premda, zbog brojčane premoći Hrvata najveći dio predmeta pripada upravo njima.

Na prijelazu iz jednoga u drugi milenij i u čast tisućgodišnje povijesti mađarskoga naroda i mađarske države, u čijem okrilju Hrvati u Mađarskoj žive već stoljećima, autor je odlučio napisati ovu knjigu, pokušavši pritom objelodaniti i dio svojega dugogodišnjeg rada. Naime, kako se napominje u predgovoru, autor je "tijekom svoga života sakupljajući dokumente, predmete i najljepše bisere hrvatske narodne kulture u Mađarskoj spasio od zaborava i propasti jedan dječić europske kulture nikle i stvorene na panonskom tlu" (iz predgovora M. Karagića, str. 8/9).

Knjiga započinje povijesnim pregledom o porijeklu mađarskih Hrvata, njihovu doseljavanju, ekonomskoj situiranosti te povijesno-političkoj sudbini. Slijedi rasprava o narodnoj umjetnosti, u kojoj autor iznosi svoje poglede o više problema: npr. o međusobnoj sličnosti i različitosti kulturnih elemenata pojedinih hrvatskih etničkih skupina, o kronologiji nastajanja pojedinih elemenata materijalne kulture, o stvaralačkoj vještini, umijeću i ukusu više naraštaja. Govori o međuetničkim dodirima, kulturnim pozajmicama, te otvorenosti ili pak zatvorenosti i kompaktnosti pojedinih etničkih zajednica. Promišlja i o narodnoj umjetnosti kao proizvodu koji je i u uporabnoj vrijednosti i u estetskim mjerilima rezultat svakodnevnoga života nekoga kolektiva, a istodobno i snažno individualno obojen.

Nakon uvodnih razmatranja slijedi nekoliko tematskih poglavlja. Najprije je riječ o odjevnim predmetima, vezovima, tkaninama, uzorcima i bojama. Detaljno se opisuju odjevni predmeti od platna, vune, potom oglavlja, pojasevi, surke te predmeti od kože. Vezovi se opisuju u potpoglavljima o bijelom vezu te vezu u boji, a i tkanine, među kojima su izdvojeni posteljni prostirači, stolnjaci, navlake i jastučnice, te vunene tkanine. Oblikovanje uzoraka, te njihovo simboličko značenje, kao i odnos tkanine i boje obrađeni su u posebnim potpoglavljima.

U poglavlju o namještaju izdvajaju se opisi pojedinih predmeta: ponajviše škrinja, no i općenito obojenoga namještaja. Govori se o prošlosti izrade namještaja u seoskim kućama, obrtnicima koji su ih izrađivali, različitim obilježjima namještaja kao što su porijeklo i značenje boja i ornamenata za pojedine etničke skupine i sl., te uređivanju soba.

Od svakodnevnih uporabnih predmeta autor se usredotočio na opis drvenoga oruđa, npr. preslica, tikava, ručnih vretena te nekih olovom ukrašenih predmeta. Posebnu tematsku cjelinu

čini potpoglavlje o lončarstvu. U njemu se opisuje prošlost izrade posuđa, a zatim se detaljnije obrađuje pitanje crnoga i glaziranoga te vatrostalnoga posuđa, različitih zdjela i tanjura i sl. Analogno tekstilu i drvenim predmetima i ovdje se autor osvrće na obilježja i značenja oblika i ukrasa.

Posebno se poglavlje bavi predmetima čija je uporaba izravno vezana uz običaje. U prvom redu tu su maske, uskrnsna jaja, svatovski ručnici, uskrnsi košarni ručnici, tkanine koje se upotrebljavaju za pogreba, te marame za molitvenike, male torbice, napokon i crkveno ruho, uglavnom ponjavke i stolnjaci.

Uz svaku temu koja je obrađena onoliko detaljno koliko je bilo moguće u ovoj knjizi (a ona je ipak opsegom ograničena), autor je objavio fotografije (ukupno 32) i presnimke (ukupno 267). Dodatna vrijednost te važnost ove knjige za čitatelje i u Hrvatskoj i u Mađarskoj je i u tome što je dvojezična (hrvatsko-mađarska), a na kraju je sažetak na engleskom jeziku.

Ova knjiga zanimljivo i atraktivno upoznaje čitatelje s jednim dijelom tradicijskoga nasljeđa Hrvata u Mađarskoj. Iako se na prvi pogled može učiniti da se autor posvetio samo predmetima materijalne kulture, pozornije čitanje otkriva i njezin dublji smisao. On se odnosi na pitanja stvarnoga suživota pripadnika raznih etno-nacionalnih zajednica, njihovoj međusobnoj bliskosti ili distanci; odnosi se na gospodarske i socijalne, te kulturne odnose i veze unutar same hrvatske etničke zajednice (odnosno više njih). Autor se dotiče teme o spoju običnoga i svakodnevnoga s blagdanskim, simboličkim pa i vjerovanjem u nadnaravno, tj., kako kaže: "Umjetničkim vrijednostima koje su ovdje sami stvorili, nisu samo hrvatske skupine postale bogatije već i sami narodi koji su ovdje živjeli ili žive bez obzira koliko su i sami bili na neki način učesnici tog stvaralačkog procesa" (str.36). Stoga je ova knjiga vrijedan doprinos istraživanju kulturne prošlosti hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj.

Jadranka GRBIĆ

Ova je knjiga oglednim primjerom studije plesova i plesanja kao iskustva ljudskog pokreta unutar etno-kulturnih i religijskih povijesnih konteksta. Riječ je o studiji koja otkriva važnost manje poznata ekspresivnog ponašanja na jadranskom otoku koji se obično više hvali zbog njegovih turističkih vrлина nego li zbog njegovih plesnih i glazbenih izraza, koji su jedinstveni u Hrvatskoj.

Tvrtko Zebec, Krčki tanci, Tanc Dances on the Island of Krk, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb; Adamić, Rijeka 2005., 395 str.

Naslov na koricama knjige ispisan je na hrvatskom, glagoljici i engleskom. Premda glagoljice nema u samome tekstu, to nas pismo upućuje na povezanost religijske prošlosti s kontinuiranom plesnom kulturom na otoku. Knjiga je inače dvojezična, na hrvatskom i na engleskom jeziku. Predstavljanje opsežne studije čitateljima izvan Hrvatske, u ovom primjeru ne samo Krčanima u dijaspori, osobito u engleskom govornom području sjeverne Amerike i Australije, nego i međunarodnoj akademskoj zajednici, izazov je za svakoga autora. Radije nego za dugačak sažetak na engleskom, Zebec se odlučio za opsežan engleski dio koji je tek djelomice izravan prijevod odabranih poglavlja na hrvatskom, uz dodatna pojašnjenja kojih nema u hrvatskom. Engleski je dio knjižica za sebe, čak s vlastitim indeksom, no ilustracije i popis literature zajednički su za oba dijela. Nehrvatski čitatelj stječe time pravi dojam o dosegu ove studije iako hrvatski tekst sadrži više pojedinosti (kao što su tekstovi pjesama i citati razgovora, mnogi na čakavskom dijalektu). Engleski dio obasiže 71 od ukupno 395 stranica. Na 14 stranica navedeno je više od 200 bibliografskih jedinica; 16 stranica sadrži 24 fotografije u boji uz dodatne crno-bijele fotografije rasporedene kroz čitavu knjigu. Za sve je fotografije naveden autor (ako je poznat) i godina snimanja, pa čitatelj može zamijetiti da one obuhvaćaju pedesetogodišnje razdoblje.